

УДК
ББК

Тамара Марчій-Дмитраш

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано специфіку іншомовної комунікативної компетенції і сучасні тенденції у підготовці педагога до її формування в дітей дошкільного віку. Обґрунтовано зміст поняття «іншомовна комунікативна компетенція» та її компоненти. Визначено основні проблеми у підготовці студентів до комунікативної взаємодії з дошкільниками. Акцентовано на необхідності створення середовища у ВНЗ для розвитку творчості майбутніх педагогів.

Ключові слова: компетентність, іншомовна комунікативна компетенція, дитина дошкільного віку, дошкільний навчальний заклад, педагог, підготовка, вищий навчальний заклад, середовище.

Актуальність дослідження. Вихід України на міжнародний рівень зумовив необхідність підвищення якості національної освіти. В умовах реформування сучасної дошкільної освіти акцентовано на особистісно орієнтованому і компетентнісному підходах, які передбачають необхідність оволодіння мовленнєвими навичками, що пов'язано зі змінами в соціально-політичному житті країни і підтверджено Конституцією України, Законом України «Про освіту», концептуальними положеннями мовної освіти. З огляду на це постають нові проблеми формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку. Одним із основних завдань сучасних закладів освіти є підготувати особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому – і професійних ситуаціях.

Відповідно особливої ваги набуває підготовка майбутніх педагогів іноземних мов, зокрема тих, які навчатимуть дітей дошкільного віку,

сприятимуть їх зацікавленню у вивченні мови як засобі спілкування, формуватимуть комунікативну компетенцію. Вивчення іноземної мови дітьми дошкільного віку є як важливим компонентом їх підготовки до школи, так і засобом формування їх життєвої компетенції. Специфіка навчання іноземної мови в цьому віці зумовлена тим, що діти опановують її як засіб спілкування, запам'ятовуючи фрази і речення, а не вчать окремі компоненти мови. Методично правильно організований процес сприяє успішнішому опануванню дітьми навчальною інформацією, а також створює базу для подальшого опанування нерідної мови [6, с. 7]. Відповідно провідна роль належить вчителю іноземної мови в ДНЗ, адже від його рівня підготовки, теоретичної, методичної і практичної майстерності залежатиме зацікавлення дошкільниками мовою, рівень опанування нею, а також і комунікативна компетенція.

Метою статті є охарактеризувати сучасні тенденції у підготовці вчителів іноземних мов до формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку.

Формування комунікативних умінь і навичок – одна із основних проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її досліджували визначні педагоги й лінгвісти ХІХ–ХХІ століть, такі як М. Бунаков, Ф. Буслаєв, В. Водовозов, Я. Грот, Н. Марецька, О. Потебня, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші, які вбачали мету навчання мові у формуванні комунікативних умінь. Питання формування комунікативної компетенції, маючи глибокі історичні корені, залишаються досі актуальними, оскільки, як свідчать результати досліджень і практика, комунікативні вміння сучасних дошкільників розвинено недостатньо.

Проаналізувавши поняття «компетентність», «компетенція», «комунікативна компетентність», «предметна компетентність», «предметна компетенція», зауважимо, що компетентність розглядається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці; компетенція — суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; комунікативна компетентність — здатність

особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з людьми, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [2]; комплексне застосування мовних і немовних соціально-побутових ситуацій, уміння орієнтуватися у спілкуванні, ініціативність спілкування тощо. Іншомовна комунікативна компетенція – сукупність мовних, мовленнєвих, країнознавчих та лінгвокраїнознавчих знань і умінь, що забезпечують ефективність процесу спілкування іноземною мовою [9]. Структурно її представлено на рис. 1 [9].

Рис. 1. Структура іншомовної комунікативної компетенції

Як видно з рис. 1, складовими іншомовної комунікативної компетенції є мовна, мовленнєва, соціокультурна, навчальна. Складниками мовної компетенції є фонетична, лексична, граматична. Оволодіння мовленнєвою компетенцією передбачає аудіювання, говоріння, читання, письмо. Соціокультурна компетенція передбачає країнознавчий і лінгвокраїнознавчий аспекти. Таким чином, іншомовна комунікативна компетенція – це складне багатокomпонентне явище, яке потребує всебічного вивчення.

Розвиток комунікативної компетенції дитини дошкільного віку пов'язаний із набуттям нею вмінь установлювати контакт із партнером у спілкуванні, дотримуючись правил етикету. Дитина спостерігає і наслідує приклади спілкування дорослих, однолітків між собою. Проте педагог не завжди готовий до створення іншомовного мовленнєвого розвивального середовища, а діяльність дошкільника зазвичай зводиться до виконання ним низки навчальних завдань. Тому, на нашу думку, з метою формування комунікативних умінь дітей дошкільного віку важливо створити сприятливий клімат на заняттях із використанням різних видів ігор, в тому числі і дидактичних, які допомагатимуть вчитися у невимушеній атмосфері творчої співпраці, позитивних емоцій, самовираження, вільного висловлювання думок [5, с. 3].

Застосування гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції сприяє виконанню важливих завдань, зокрема створенню психологічної готовності дітей до іншомовного спілкування; забезпеченню важливості багаторазового повторення мовленнєвого матеріалу; тренуванню у виборі слова чи фрази, що є підготовкою до ситуативної спонтанності спілкування [10]. Провідна роль у цьому процесі належить вчителю, який повинен вміло використовувати всі можливості ігор для цього.

Оскільки в ДНЗ вивчення іноземної мови більшою мірою сконцентровано на розвитку навичок говоріння і аудіювання (за програмою переважає усна форма навчання), то важливо мотивувати дітей. Формування комунікативної компетенції відбувається в штучному іншомовному середовищі, створеному педагогом, в межах конкретної теми («Привітання і знайомство», «Моя сім'я», «Свійські та дикі тварини», «Кольори», «Іграшки», «Фрукти і овочі», «Цифри. Лічба», «Їжа», «Одяг», «Транспорт» та інші). Майстерність педагога полягає в тому, щоб грамотно поєднати комунікативну діяльність дошкільників із конкретним лексичним матеріалом, яким вже оволоділи діти [11]. Мовне середовище, в якому перебувають діти, зокрема, загальна культура вчителя, його мовлення (формулювання правил-інструкцій, лінгвокраїнознавчих коментарів, тлумачення правил гри, завдань тощо), емоційність, виразність, правильність вимови й інтонування, відіграє неабияку

роль, оскільки в ньому розвивається чуття мови. Це в свою чергу сприяє і розвитку рідної мови за рахунок пошуку слова чи поняття, порівняння чи співставлення виразів і понять [4, с. 50]. Таким чином, вивчення іноземної мови сприяє розвитку логічного мислення дошкільників, що, в свою чергу, значною мірою залежить від іншомовних здібностей педагога, зокрема, його мовних умінь, розуміння особливостей психічних процесів (сприймання, пам'ять, мислення, увага, уява), врахування психологічних, індивідуальних особливостей особистості (воля, емоції, тип темпераменту тощо). Вчитель іноземної мови повинен занурити дітей у мовне середовище, розмовляючи іноземною мовою і залучаючи дітей до цього. Це надзвичайно складно на початковому етапі, проте специфіка сприймання дошкільників характеризується тим, що вони здатні інтуїтивно зрозуміти про що йдеться, якщо педагог вміло користується мімікою, жестами, інтонацією, наочністю тощо. Це стане основою для подальшого вивчення мови [1, с. 42].

Теоретико-методологічні основи підготовки вчителів іноземних мов висвітлено у працях О. Бігич, О.Ветохова, О. Гончарової, Т. Зубенко, Ю. Круглова, Л. Михайлової, Л. Морської, С. Ніколаєвої, В. Редька, С. Роман, Л. Чулкової, Т. Шкваріної та інших. Особливості підготовки майбутніх педагогів ДНЗ до іншомовної діяльності з дітьми дошкільного віку досліджено Н. Горловою, В. Карташовою, Г. Роговою, Т. Шкваріною та іншими. Результати аналізу наукової літератури і практичного досвіду педагогів свідчать про недостатній рівень теоретичних і методичних знань майбутніх педагогів про вікові особливості дошкільників, специфіку їх навчальної діяльності, лінгвопсихологічні основи засвоєння іноземної мови дітьми вказаного вікового рівня.

Підготовка вчителя іноземної мови в ДНЗ ще не стала предметом комплексного дослідження. Недосконалість і роздрібненість навчального плану, недостатність практичної підготовки як з базової спеціальності («Дошкільна освіта»), так і з другої, додаткової («Іноземна мова») впливають на рівень готовності студентів до співпраці з дошкільниками. Структура

навчальних планів недостатньо демонструє зміни, зумовлені новими цілями й змістом дошкільної освіти. Існує необхідність конкретизації змісту, форм і методів підготовки студентів, щоб спрямувати педагогічний процес на формування особистості педагога, який би володів іноземною мовою й методикою її викладання в ДНЗ.

На основі аналізу наукових джерел та практичного досвіду педагогів виокремлено основні проблеми відставання підготовки студентів від вимог сучасності: відсутність у студентів мотивації до оволодіння професією педагога, небажання вчитися, переважання теорії над практикою у системі роботи вищого навчального закладу, складність роботи вчителя іноземної мови в ДНЗ, недостатній обсяг знань про специфіку його навчально-виховного процесу, неprestижність вчительської професії у суспільстві, низька зарплатня та інші. Підготовка майбутнього педагога у вищому навчальному закладі, як правило, базується на лекційно-семінарських формах, які зазвичай зорієнтовані на передачу знань, а не на активну участь студентів у практичній діяльності [3, с. 32]. Специфіка мови полягає в тому, що вона постійно змінюється. Поступово деякі слова і вирази замінюються іншими. Це говорить про необхідність формування у студентів навичок самоосвіти та творчого підходу як до викладання навчального матеріалу, так і вибору підручників, посібників і допоміжних засобів. Важливо, щоб майбутні педагоги ознайомились із найбільш поширеними з них і опанували методику їх використання. Це сприятиме успіху у вивченні мови, а також поетапному формуванню комунікативної компетенції дошкільників. Так, популярною є програма Helen Doron “Early English”, навчальні комплекси Happy Hearts, Little Friends, First Friends, My Little Island, My First English Adventure, Young Children’s Picture Dictionary, Pockets та інші [11].

Ставлячи за мету підготувати студента до ефективної організації процесу вивчення іноземної мови, формування комунікативної компетенції, зацікавлення дошкільників у вивченні іноземної мови, ми дійшли висновку про необхідність створення середовища у ВНЗ, в якому б максимально розвивалися

творчі потенції кожного майбутнього педагога. Аналізуючи різні форми та методи навчання, особливу увагу звернули на методи активного навчання (дискусії, співбесіди, практичні вправи, розв'язання педагогічних задач і психолого-педагогічних ситуацій, конфліктів, самостійне вивчення й аналіз наукової літератури і передового педагогічного досвіду (за П. Щербанем)), зокрема навчально-педагогічні ігри, які найбільш повно, на нашу думку, сприяють залученню майбутніх учителів до майбутньої професійної діяльності [8, с. 4]. Їх розуміли як моделювання педагогічних ситуацій з метою засвоєння студентами знань, умінь і навичок формувати іншомовну комунікативну компетенцію дітей дошкільного віку. Дослідники вказують на розвиток комунікативних навичок, самостійності, творчості, формування активної позиції студентів у процесі використання такого методу. Через практичне використання своїх знань, умінь та навичок відбувається оволодіння професійною діяльністю. Окрім того, використання ігор сприяє отриманню педагогічного досвіду студентами, оскільки через моделювання педагогічних ситуацій розвивається їх творче мислення, оскільки вони вирішуючи завдання, вчаться організовувати заняття, ігри, індивідуальні, парні, групові, фронтальні форми роботи, знаходити причини невдач, вести бесіду, діалог, аналізувати та порівнювати результати роботи, таким чином розвиваючи у процесі навчання відповідні уміння та навички.

Сучасна система підготовки педагога до іншомовної комунікативної взаємодії з дітьми дошкільного віку, на думку Т. Шкваріної, повинна бути зорієнтована в цілому на формування професійної компетентності, яка б об'єднувала знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль особистості, здатність вміло користуватися іноземною мовою у професійних цілях, навчаючи мови інших. Іншомовна комунікативна компетентність є складовою професійної компетентності педагога [7, с. 16].

Висновки. У підсумку зазначимо, що зацікавленість дитини дошкільного віку у вивченні іноземної мови, формування її іншомовної комунікативної

компетенції узалежнено від педагога, рівня його майстерності, артистизму та творчості, врахування ним психологічних та вікових особливостей дітей дошкільного віку, їхніх потреб та інтересів, а також іншомовних здібностей, які мають визначальне значення для майбутнього вчителя іноземної мови в ДНЗ.

Перспективи дослідження. Запропонована стаття не вичерпує всіх проблем порушеної тематики. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в необхідності обґрунтування шляхів удосконалення професійної підготовки вчителя іноземної мови в ДНЗ, формування готовності майбутніх педагогів до організації дидактичних ігор з метою розвитку мовленнєвих умінь дошкільників, використання педагогічних інновацій у навчанні іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова Т. Особливості організації навчальної діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в процесі вивчення іноземної мови (психологічний та методичний аспекти) / Т. Воробйова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – № 8. – С. 42.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18 (594).
3. Дівінська Н. Формування у студентів філологічних факультетів професійних умінь проведення навчально-педагогічних ігор : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Дівінська Наталя Олександрівна. – К., 2006. – 214 с.
4. Заблоцька Л. Розвиток пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку в процесі вивчення англійської мови / Л. Заблоцька // Мандрівець. – 2001. – №5–6. – С. 45–50.
5. Тофан Р. Формування мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови / Р. Тофан // Початкова освіта. – 2012. – № 7 (631). – С. 3–7.
6. Шкваріна Т. Англійська мова для дітей дошкільного віку. Програма, методичні рекомендації / Т. Шкваріна. – К.: Шкільний світ, 2008. – 111с.

7. Шкваріна Т. Методика навчання іноземної мови дошкільників: навчальний посібник / Т. Шкваріна. – Київ: Освіта України, 2007. – 300 с.
8. Щербань П. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посібник / Щербань П. – К. : Вища школа, 2004. – 2007. – 207 с.
9. http://english.ucoz.com/cili_navchannja_im.docx.
10. <http://lib.iitta.gov.ua>.
11. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2301>.

Tamara Marchii-Dmytrash. Modern trends in teacher's training to forming foreign language communicative competence of preschool children

The specifics of foreign language communicative competence of preschool children and the current trends of teacher's training to its formation are analyzed in the article. It is proved the concept of notion "foreign language communicative competence" and its components. The main problems in preparing students for communicative interaction with preschoolers are determined. It is focused on the need to create an environment in universities for the development of future teachers' creativity.

Key words: competence, foreign language communicative competence, child of preschool age, preschool educational institution, teacher, training, higher educational institution, environment.